

**ЗАВОД ЗА СОЦИОЛОГИЈУ РАЗВОЈА СЕЛА
ЈУГОСЛОВЕНСКО УДРУЖЕЊЕ ЗА СОЦИОЛОГИЈУ
СЕЛА И ПОЉОПРИВРЕДЕ**

**ЧЕТВРТИ МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП
"ВЛАСИНСКИ СУСРЕТИ '98"**

ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И СЕЛО
РЕЗИМЕИ РЕФЕРАТА

Власинско језеро
2-4. септембра, 1998.

Четврти међународни научни скуп
"Власински сусрети '98"
Интелигенција и село - резимеи реферата

ИЗДАВАЧИ:

Завод за социологију развоја села
Југословенско удружење за социологију
села и пољопривреде

ЗА ИЗДАВАЧЕ:

Јованка Толимир

ПРЕВОД:

Ана Селић
Иван Златковић
Биљана Недељковић
Миро Пап
Зорица Васиљевић

КОМПЈУТЕРСКА ОБРАДА:

Штампарија "Свен" Ниш

Четврти међународни научни скуп
"Власински сусрети 98" одржава се уз
подршку Савезног министарства за
пољопривреду, Министарства за науку и
технологију Републике Србије и
Министарства за омладину и спорт
Републике Србије

САДРЖАЈ

Др Миљан Радовић, др Рајко Марић, Институт економских наука Београд
**УРБАНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА У ФУНКЦИЈИ ОБЛИКОВАЊА
САДРЖАЈА ТУРИСТИЧКОГ ПРИВРЕЂИВАЊА У СЕЛИМА**
Проф. Данијела Олешњевич, Економски факултет, Универзитет у Лвову, Украјина
УЛОГА ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У РАЗВОЈУ СЕОСКОГ ТУРИЗМА
Проф. др Милорад Рибар, Архитектонски факултет, Београд
ГРАДИТЕЉСТВО НА СЕЛУ - ЛОГИКА И ИНТЕЛИГЕНЦИЈА
Др Минка Анастасова, Институт за економику пољопривреде, Софија, Бугарска
**СУБЈЕКТИВНИ ФАКТОРИ И ДРУШТВЕНА ИНФРАСТРУКТУРА У
ПЛАНИНСКИМ РЕЈОНИМА БУГАРСКЕ**
Др Христивоје Пејчић, Пољопривредни факултет - Приштина
**ОДНОС ИНТЕЛЕКТУАЛАЦА ПРЕМА ПРОМЕНАМА У
ЗАПОСТАВЉЕНОМ СЕЛУ**
Милутин Тијанић, Задружни савез Југославије, Београд
ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ОПШТИ РАЗВОЈ СЕЛА
Проф. др Првослав Ралић, Министарство информисања Републике Србије, Београд
**КУЛТУРНЕ И ЦИВИЛИЗАЦИЈСКЕ ОСОБЕНОСТИ СЕЛА КАО ПОСЛЕДИЦЕ
ПОДЕЉЕНОГ РАДА НА ФИЗИЧКИ И УМНИ**
*Проф. др Јордан Капитански, проф. др Рангел Трандафилов, Институт за економику
пољопривреде, Софија, Бугарска*
РЕПРОДУКТИВНИ ПРОЦЕСИ СТАНОВНИШТВА ПЛАНИНСКИХ РЕЈОНА
Проф. Миле Илић, Виша економска школа, Лесковац
Мр Миле Богдановић, Виша економска школа, Лесковац
ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ЖИВОТНИ СТАНДАРД СЕЛА
Проф. др Слободанка Марков, Природно-математички факултет, Нови Сад:
**ЕМАНЦИПАТОРСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У МОДЕРНИЗАЦИЈИ
РАДНИХ УЛОГА И НАЧИНА ЖИВОТА СЕОСКИХ ЖЕНА**
Проф. др Слободан Јакшић, Факултет политичких наука, Београд
ПОСТИГЊУЋА И ПОСРЊУЋА ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ НА СЕЛУ
Оливера Павловић, студент Филозофског факултета, Београд
**О ВИСОКООБРАЗОВАНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНОГ СТАНОВНИШТВА
СРЕДИШЊЕГ ДЕЛА СРБИЈЕ**
Александра Костадиновић, социолог, Саобраћајни Институт - ЦИП Београд
МЛАДИ И ИНТЕЛИГЕНЦИЈА У ДОЊЕМ КОМПРЕНУ
Дејан Росић, студент Пољопривредног факултета, Београд - Земун
**ПРОМЕНЕ У СТРУКТУРИ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У СЕЛИМА АРАНЂЕЛОВАЧКЕ
ОПШТИНЕ**

Трећа радна група

Научно истраживање, рурално образовање и село

*Проф. др Марија Вјерушевска, Пољска академија наука,
Институт за развој села и пољопривреде, Варшава, Пољска*
**ДЕМОКРАТИЈА-ПАРТИЦИПАЦИЈА-ЕЛИТА
ДИЛЕМЕ РУРАЛНОГ ДРУШТВА**
Проф. др Бруно Бенвенути, Пјетрасанта, Италија
**СЕЛО У ГЛОБАЛНОМ СВЕТУ: ЗАХТЕВ И ИЗАЗОВ ЛОКАЛНОЈ
ИНИЦИЈАТИВИ**
*Проф. др Гастон Г. А. Ремерс, Пољопривредни факултет у Вагенингену,
Катедра за руралну социологију, Холандија*
**ПЛАН, УЧИНАК И СТРАТЕГИЈА ОПСТАНКА У
РАЗВОЈУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА**

Проф. др Андреј Роснер, Пољска академија наука, Институт за развој села и пољопривреде, Варшава, Пољска

УЛОГА ЛОКАЛНЕ УПРАВЕ У РАЗВОЈУ СЕОСКИХ СРЕДИНА У ПОЉСКОЈ

Проф. др Јана Шиндларова, Брно, Чешка

ЧЕШКА СОЦИОЛОГИЈА О СЕЛУ И ИНТЕЛИГЕНЦИЈИ

Проф. др Радослав Ђокић, Факултет драмских уметности, Београд

ЈЕДАН ПРИСТУП ПОЉСКОЈ ИНТЕЛИГЕНЦИЈИ СЕЛА И

СОЦИОЛОГИЈИ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Др Саша Тодорова, Институт за социологију, Бугарска академија наука,

Софија, Бугарска

ИНТЕЛИГЕНЦИЈА - ФАКТОР РАЗВОЈА БУГАРСКОГ СЕЛА

Др Светлана Писаренко, Институт за регионална истраживања, Национална

академија наука, Львов, Украјина

УЛОГА ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У ПРЕПОРОДУ УКРАЈИНСКОГ СЕЛА

Проф. др Марек Клођински, Пољска академија наука, Институт за развој села и

пољопривреде, Варшава, Пољска

УЛОГА ОБРАЗОВАЊА У РАЗВОЈУ СЕОСКИХ СРЕДИНА

Др Драган Марковић, Институт за политичке студије, Београд

УЛОГА ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У ПРОЦЕСУ МОДЕРНИЗАЦИЈЕ И

РЕВИТАЛИЗАЦИЈЕ СЕЛА

Др Видоје Стефановић, Економски факултет, Приштина

НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКИ КАДАР У РАЗВОЈУ СЕЛА

Др Богдан Булатовић, мр Миомир Јовановић, Биотехнички институт, Завод за

агроекономска проучавања, Подгорица

НАУКА И ОБРАЗОВАЊЕ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА

ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА У ЦРНОЈ ГОРИ

Проф. др Небојша Ралевић, Пољопривредни факултет, Београд - Земун:

ВИРТУЕЛНА РЕАЛНОСТ И СЕЛО

Проф. др Јеремија Симић, Пољопривредни факултет, Београд - Земун

РАЗВИЈАЊЕ И ПОВЕЗИВАЊЕ НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ ЗНАЊА У

ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА СЕЛА

Др Донка Иванова, Институт за економику пољопривреде, Софија, Бугарска

ПРОИЗВОДНО-ТЕХНИЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА СА

АГРАРНИМ ОБРАЗОВАЊЕМ - МИСИОНАР ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ

ЗАЈЕДНИЦЕ НА СЕЛУ - (Проблеми транзиције)

Борка Вишњић, Завод за социологију развоја села, Београд

НАША АНДРАГОШКА МИСАО И СЕЛО

Мр Александар Ч. Виденовић, Архитектонски факултет, Београд

ТЕХНИЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И СРПСКО СЕЛО

Проф. др Петар Митковић, проф. др Никола Цекић, Грађевинско-архитектонски

факултет, Ниш

ПОТРЕБЕ И ЗНАЧАЈ УТИЦАЈА ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ УРБАНИСТИЧКО-

АРХИТЕКТОНСКЕ СТРУКЕ НА РАЗВОЈ СЕЛА

Проф. др Мирјана Анђелковић, проф. др Хранислав Анђелковић, проф. др. Никола

Цекић, Грађевински факултет Ниш

УЛОГА АРХИТЕКТОНСКО-УРБАНИСТИЧКЕ

ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У РАЗВОЈУ СЕЛА

Др Радомир Малобабић, Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд

НАУЧНА МИСАО О БУДУЋНОСТИ МАЛОГ СЕЛА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Др Радосав Томић, др Драгић Живковић, Пољопривредни факултет, Београд - Земун

СЕЛО И ПОРОДИЧНО ГАЗДИНСТВО У НАСТАВНИМ САДРЖАЈИМА

ПОЉОПРИВРЕДНИХ ФАКУЛТЕТА СР ЈУГОСЛАВИЈЕ

*Andrzej Rosner, Associate Professor, Institute of Rural and Agricultural Development,
Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland*

THE ROLE OF LOCAL AUTHORITIES IN THE DEVELOPMENT OF RURAL
AREAS IN POLAND

Ph Dr Jana Sindlarova, Brno, Czech Republic

THE VILLAGE AND THE INTELLIGENTSIA: THE CZECH SOCIOLOGY

Prof. Radosav Djokic, Ph.D., Faculty of Drama Arts, Belgrade

AN APPROACH TO POLISH VILLAGE AND INTELLIGENCE SOCIOLOGY

*Prof. Sasa Todorova, Ph. D., Institute of Sociology, Bulgarian Academy of Sciences,
Bulgaria*

INTELLIGENTSIA - FACTOR OF BULGARIAN VILLAGE DEVELOPMENT

*Svetlana Pisarenko, Institute of Regional Research, National Academy of Sciences of
Ukraine*

THE ROLE OF INTELLIGENCE IN THE RENAISSANCE OF THE UKRAINIAN
VILLAGE

*Prof. Marek Klodzinski, Ph. D Institute of Rural and Agricultural Development, Polish
Academy of Sciences, Warsaw, Poland*

THE ROLE OF EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Dragan Markovic, Institute for Political Studies, Belgrade

ROLE OF INTELLIGENCE IN PROCESS OF MODERNISATION AND
REVITALISATION OF VILLAGE

Vidoje Stefanovic, Ph.D., Economy Faculty, Nis

SCIENCE-RESEARCH PERSONNEL IN VILLAGE DEVELOPMENT

*Dr. Bogdan Bulatovic, Ph.D., Miodir Jovanovic, M.Sc., Biotechnology Institute,
Institute for Agro-Economical Research*

THE ROLE OF SCIENCE AND EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF RURAL
AREAS IN MONTENEGRO

Prof. Nebojsa Ralevic, Ph.D., Faculty of Agriculture, Belgrade-Zemun

VIRTUAL REALITY AND THE VILLAGE

Prof. Jeremija Simic, Ph.D., Agricultural Faculty, Belgrade

DEVELOPMENT AND CONECTING OF SCIENTIFIC AND EXPERT KNOWLEDGE
IN FUNCTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF VILLAGE

Donka Ivanova, Ph.D., The Institute for Agricultural Economics, Sofia, Bulgaria

PRODUCTION-TECHNICAL INTELLIGENTSIA WITH AGRARIAN EDUCATION
- MISSIONARY OF INTELLECTUAL COMMUNITY IN THE VILLAGE
(PROBLEMS OF TRANSITION)

Borka Visnic, Institute for Sociology of Rural Development, Belgrade

OUR ANDRAGOGY THOUGHT AND VILLAGE

Aleksandar C. Videnovic, M.Sc., Faculty of Architecture, Belgrade

TECHNICAL INTELLIGENCE AND VILLAGE

Prof. Petar Mitkovic, Ph.D., Faculty of Civil Engineering and Architecture. Nis

Prof. Nikola Cekic, Ph.D., Faculty of Civil Engineering and Architecture. Nis

NEEDS AND IMPORTANCE OF URBANISTIC-ARCHITECTURE INTELLIGENCE
INFLUENCE TO DEVELOPMENT OF VILLAGE

Prof. Mirjana Andjelkovic, Ph.D., Prof. Hranislav Andjelkovic, Ph.D.,

Prof. Nikola Cekic, Ph.D., Civil engineering Faculty, Nis

THE ROLE OF ARCHITECTURE-URBANISM INTELLIGENCE IN VILLAGE
DEVELOPMENT

Трећа радна група

Научно истраживање, рурално образовање и село

На крају се на основу анализа наставних планова за неколико професија превасходно (или добрим делом) везаних за село (пољопривреду) констатује да током редовног школовања није предвиђено да студенти стичу овакву врсту знања и нису упућени у значај ових (друштвених) питања за будући успех своје (техничке) професије. До бољих времена и за њих треба организовати оспособљавање компензационог карактера.

Mr Александар Ч. Виденовић, Архитектонски факултет, Београд

ТЕХНИЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И СРПСКО СЕЛО

Рурални простор Србије се кроз време мењао углавном спонтано. Како у делу изградње стамбеног и радно - економског фонда објеката, тако и у развоју централних функција, објекти и простори око њих, формирали су се без већег утицаја тзв. техничке интелигенције или инжињерске струке.

Док је у деценијама на почетку овог века, архитектура и простор села настала углавном као последица логичног развоја српске сеоске куће и њених регионалних варијетета, у периоду пред ИИ Светски рат, догодила се деформација тог развоја. Објекти и простор у селима, настајали су и даље из идеја самих власника без стручне помоћи, често су грађени под утицајима из града у функционалном и естетском смислу и у знатној мери су попримили карактеристике објеката "дуиђерског" карактера.

У послератном периоду, до данашњих дана, могу се уочити два правца у развоју физичке структуре села :

1) Друштвени и јавни објекти и простори, грађени су углавном под инжињерским вођством тзв. техничке интелигенције из градова, у духу и одликама времена свог настанка, махом зачињени елементима културе и естетике соцреализма;

2) Изградња приватног фонда у коме су настављене искварене тенденције градње из предратног периода, како у филозофији схватања простора и облика, тако и у употреби нових материјала, на начин непримерен намени објекта, али и самом духу села. Овај фонд сеоских објеката и простора, настајао је готово без икаквог утицаја техничке интелигенције, што се као пракса задржало до данашњих дана.

Основни узрок таквог третмана сеоских простора, који је довео до претежно тужне слике данашњег српског села, јесте у односу власти и естаблишмента према овом стручном проблему, односно и шире посматрано у наметнутом схватању о селу, пољопривреди и животу у руралним просторима, као нечег назадног и застарелог у оквирима новопротеклованих друштвених праваца развоја. Из таквог става, проистекле су и последичне реакције становништва :

1) сталне миграције становништва према градовима, депопулација села и остатак многих сеоских средина без напредних и образованих људи, што је кроз деценије довело до негативне селекције стручних кадрова у селима;

2) деаграризација, коју прети уништење логичне везе живота и рада у пољопривреди на селу, што је довело до погрешне функционалне

организације приватног и јавног простора у селима, која се идаље стихијно формирала без икаквог утицаја струке;

3) незаинтересованост људи, а онда и стручних служби за судбину села у сваком, па и у просторно - обликовном смислу.

У последње време, уочавају се покушаји, а јављају се и успели примери афирмације аутохтоног и традиционалног у обликовању простора села, при чему се тежи о очувању логике и карактеристика поднебља у коме се интервенише. Овакви процеси одвијају се под иницијативом и учешћем приватног капитала, са преовлађујућом жељом инвеститора да градњом афирмише локалне вредности свог краја и при томе их не угрози. Евидентан је повратак идеји о здравом животу на селу, како у изградњи приватних објеката, тако и у формирању мањих индустријских погона који се углавном заснивају на поштовању природних ресурса у појединим крајевима и који у основи имају емотивну одлику носталгије и завичајне заинтересованости.

Овакве тенденције прати и знатно веће учешће стручних служби и техничке интелигенције, која је поучена негативним примерима из прошлости, почела да у селима проналази изворе за афирмацију своје струке. Овакви примери, могу бити пресудни у одређивању стратегија за будућност и развој сеоских простора Србије.

Проф.др Петар Митковић, проф.др Никола Цекић, Грађевинско-архитектонски факултет, Ниш

ПОТРЕБЕ И ЗНАЧАЈ УТИЦАЈА ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ УРБАНИСТИЧКО-АРХИТЕКТОНСКЕ СТРУКЕ НА РАЗВОЈ СЕЛА

У раду се анализира досадашњи развој сеоских насеља са аспекта одсуства урбанистичко-архитектонске структуре, када се целокупна изградња у руралним срединама одвијала махом стихијским токовима. Интензитет индивидуалне стамбене изградње у сеоским насељима се одвијао у периоду од шездесетих година до данас готово истом динамиком као и станоградња у градовима Србије. А, управо у том периоду интензивном урбанизацијом дошло је до значајног пресељења становништва из села у градове. Највише су била захваћена брдско-планинска села, од којих су нека ушла и у фазу гашења. Овакав процес се махом одвијао стихијски и без веће друштвене бриге и контроле. Истовремено развијена и махом равничарска села су доживљавала своју експанзију која се манифестовала врло интензивном изградњом стамбених и привредних (пољопривредних) објеката.

У просторном смислу територије грађевинских подручја села су се шириле по ободу и дуж прилазних саобраћајница. Нажалост таква проширења су се најчешће догађала на рачун квалитетног пољопривредног земљишта. Истражујући узроке оваквим појавама установили смо да су они најчешће резултат даљег смањења броја чланова сеоских домаћинстава, а самим тим повећања броја породица и пораста стамбеног дефицита по том основу. С друге страна подмаћене породице настоје да обезбеде боље услове живота и с тога граде нове стамбене објекте често и на постојећим

III working group

Scientific research, rural education and village

TECHNICAL INTELLIGENCE AND VILLAGE

Rural area of Serbia changed mainly spontaneously. Construction of houses and economy objects, as well as development of central functions, formed without significant influence of technical intelligence or engineer experts.

In first decades of century architecture in village and village area were formed as consequence of logic development of Serbian house and its varieties; in period before Second World War deformation of this development took place. Object and space within village were still formed based on owner ideas, without involvement of experts. These object were commonly built under town influence (functional and esthetic).

After Second World War there are two main directions in development of area structure of village:

- 1) Public and social object were mainly build under leadership of town technical intelligence and had characteristic of, so called, Soc.-realism.
- 2) In construction of private objects, corrupted tendencies, from pre war period, continued (in understanding of function and form as well as in use of new technologies and materials), and they were inappropriate to objects themselves and to village spirit. This part of village objects was built almost without any influence of technical intelligence and this is still happening.

The basic reason for such sad treatment of village area is attitude of government and governing establishment toward village as an backward environment in new society. Out of such attitude following occurred:

- 1) Constant migrations of population to towns and depopulation of village which left village without progressive and educated people and led to negative selection of personnel.
- 2) De-agrarization, followed by destruction of logical connection of life and agriculture work in village, which led to wrong functional organization in private and public area in village, formed without any science influence.
- 3) Absence of interest of people and expert services for destiny of village in any form.

Lately, there are attempts and successful examples for affirmation of originality and tradition in designing of village space, with tendency to use logic and characteristic of region. These processes are initiated by private investments and wish of investors to affirmate traditional values of homeregion. Return to healthy way of life is evident (in construction of private objects, and small industrial objects based on respect of nature recourses).

These tendencies include larger involvement of technical intelligence, which is beginning to see village as source of profession affirmation. These tendencies can be most significant for the future and development of rural areas in Serbia.